అష్ట కష్టాలు

ఎన్నడూ ఏ కష్టాలు ఎరుగని శివరామశాస్త్రి గారికి దేశంకాని దేశంలో అష్టకష్టాలూ సంప్రాప్తమయినాయి. అసలే ధనికుడు – లక్ష రూపాయల ఆస్తికి దత్తు పోయినాడు. ఆ పైన కాటకమప్పుడు బాకీలవాళ్ళంతా చాలా ఆస్తి చచ్చు ధరలకు అంటగట్టారు. దాంతో శాస్త్రి బాగా ధనికుడైనాడు.

డబ్బున్నచోట నలుగురు చేరడం సహజం. శాస్త్రిని పెంచుకున్న పెద్దమనిషికి పరలోకప్రాప్తి కలిగిన మీదట అమాయకుడైన శాస్త్రి చుట్టూ చాలామంది చేరారు. వాళ్ళందరికీ ఒకే ఆలోచన – శాస్త్రిని మరికాస్త ధనికుణ్ణి చేద్దామని. ఈ సదుద్దేశంతో డబ్బు సంపాదించేందుకు చాలా ఉపాయాలు చెప్పారు. అయితే, వైద్యులల్లేనే. ఈ శ్రేయః కాములు ఒకరు చెప్పిన ఉపాయం ఒకరు చెప్పకపోగా, ఒకరు చెప్పిన ఉపాయాన్ని మరొకరు కొట్టెయ్యటం కూడా జరిగింది. శాస్త్రి వస్తు తహా అమాయకుడు కనక, అందరు చెప్పినదీ వినకపోయినా కొందరు చెప్పిన సలహాలన్నా విని, ఇంత కలవాడు కనక, నాలుగు వ్యాపారాల్లోనూ నాలుగు డబ్బులు పెట్టాడు. పదివేలతో అవుతుందనుకున్న సినిమాహాలు పాతికవేలు దాటింది. ఇరవై వేలు ధారపోసి రెండు బస్సులు కొన్నాడు. ముప్ఫై వేలు పెట్టి మందులషాపు పెట్టాడు. మళ్ళా ఇంకొకళ్ళెందుకని, తనకు ఆయా సలహాలిచ్చిన శ్రేయఃకాములనే వాటి వాటిల్లో పెట్టేసి పూర్తిగా స్వతంత్రమిచ్చేశాడు.

శాస్త్రిచేత తమకు నచ్చిన వ్యాపారాలు చేయించలేక పోయిన శ్రేయఃకాములు, శాస్త్రి సొమ్ము స్నేహితులు తెగ తినేస్తున్నారో అని గోల పెట్టారు. బస్సులమీద బోలెడంత లాభాలు వస్తున్నా శాస్త్రికి కానీ దక్కనివ్వకుండా మధ్యవాడు తినేశాట్ట! మందులషాపు మీద అంతులేని లాభం వస్తుంటే ఆ లాభాన్ని గల్లాపెట్టె దగ్గిరవాడు తినేశాట్ట! సినిమాహాలు నడిపినవాడు సాక్షాత్తూ నష్టమే చూపించాట్ట! అందరూ తలా ఒక విధంగా అన్నారు – శాస్త్రితోనే. కానీ అమాయకుడు కావటంచేత వినిపించుకోలేదు.

'అఁ వాళ్లట్టా చేసేవాళ్ళు కారు. నా మేలు కోరినవాళ్ళు' అన్నాడు.

కానీ ఎంత అమాయకుడైతే మాత్రం ఎన్నాళ్ళు నష్టం భరిస్తాడూ? బస్సుల మేనేజరునూ, మందులషాపు మేనేజరునూ, సినిమాహాలు మేనేజరునూ కూడా తీసేశాడు.

ఊరికే తీసేశాడా? వాళ్ళను చూసి జాలిపడ్డాడు. 'పాపం, మీరేం చేస్తారు? నాకు కలిసి వచ్చే గీతలేదు. నన్ను నమ్ముకుని మీరుకూడా ఇంతకాలం నష్టపడ్డారు' అంటూ తలా ఒక వెయ్యీ రెండువేలూ వాళ్ళకి దక్షిణ కూడా ఇచ్చుకుని మరీ పంపాడు.

వాళ్ళు పోమన్నారు. ఎంత నష్టం వచ్చినా ఉంటామన్నారు. శాస్త్రికి లాభాలు చూపిస్తేగాని తమ జన్మలు తరించవన్నారు. కాని శాస్త్రి వినిపించుకోలేదు. తన అంతరాత్మ ఒప్పటం లేదన్నాడు. మిగిలిన చిల్లర వ్యాపారాల మాట అటుంచి, ఈ మూడు వ్యాపారాల మీదా శాస్త్రి యుద్ధం పూర్తి అయేలోగా మూడు లక్షలు చేశాడు.

యుద్ధం అయిపోయే సమయానికి శాస్త్రిలో పూర్వంలేని గొప్పగుణాలు చాలా తలయెత్తాయి. మొదటి సంగతి శాస్త్రి చాలా దైవభక్తి కలవాడూ, మత భక్తికలవాడూ అయినాడు.

శాస్త్రి తీర్థయాత్రలకు బయల్దేరటానికి ఇదే పెద్దకారణం. ఈ తీర్థయాత్రలోనే శాస్త్రి దగ్గిర వున్న డబ్బూ, సామానూ, టిక్కెట్లూ అన్నీ పోయాయి.

2

శాస్త్రి తీర్థయాత్రకు తన భార్యనూ చంటిపిల్లనూ మాత్రమే తీసుకుని బయలుదేరాడు. మిగిలిన పిల్లల్ని గాని కనీసం ఒక నౌకర్నుగాని, చుట్టాన్నిగాని వెంట పెట్టుకుపోలేదు. అసలే రైలు ప్రయాణాలు బాధాకరంగా ఉన్నాయి. 'తేలికగా ప్రయాణిరించండి' అని రైల్వే శాఖవారు ఒకవంక బొమ్మలతో సహా హెచ్చరిస్తూ వుండిన రోజులు. రైళ్ళ అన్ని తరగతులలోనూ జనసమ్మర్థం చాలా హెచ్చుగా ఉంది. అప్పటికీ శాస్త్రి తమ వెంట తీసుకుపొయ్యే సామాను సాధ్యమైనంత తక్కువగానే ఉండేటట్టు చూశాడు. రెండు పక్కచుట్టలూ, ఒక ట్రంకుపెట్టే, ఒక మరచెంబు, ఒక బుట్టా, రెండు చేతిసంచులూ, ఇంతే వీళ్ళు వెంటపెట్టుకు బయల్దేరారు. ప్రయాణం ఇంటరుక్లాసులో.

శాస్త్రీ భార్యా మొదటగా సింహాచలంలో దిగారు. అక్కణ్ణుంచి పూరీ జగన్నాథం వెళ్ళారు. తరవాత కలకత్తా వెళ్ళి, అక్కణ్ణుంచి కాశీ బయల్దేరారు.

సింహాచలం దాటినప్పటి నుంచే వాళ్ళపని అయోమయంగా ఉన్నది. 'దేశం గాని దేశం' అని శాస్త్రి భార్య ఎన్ని వందలసార్లన్నదో తెలీదు. దేశంగాని దేశమే ఏమిటి? భాషగాని భాషా, మనుషులుగాని మనుషులూనూ, వింత వింత బట్టలు కట్టుకుని, ఏవేవో భాషలు మాట్లాడే కూలీలూ, రైలు అధికార్లూ, ఇతరులు తన మొగుడితో ఏమేమిటో మాట్లాడినప్పుడల్లా ఆ ఇల్లాలి ప్రాణం కొట్టుకుపొయ్యేది. వాళ్ళు ఎక్కడ టోపీ వేసి కాజేస్తారో

అని. రహస్యమేమంటే ప్రపంచమంతా అనుకున్నట్లే, ఆవిడ కూడా తన భర్త వొట్టి అమాయకుడని నమ్మేది.

కలకత్తాకు కాశీకి మధ్య చోరీ జరిగింది. ఎట్లాగో కష్టపడి శాస్త్రి భార్య పిల్లలను పక్కన పడుకోబెట్టుకొని కాస్త నడుం వాల్చిందిగాని శాస్త్రి రైల్లో తెల్లవార్లూ మేలుకునే కూర్చున్నాడు. నిద్ర సుఖమెరుగదని ఊరికే అన్నారా? మధ్య స్టేషనులో టిక్కెట్టు కలెక్టరు వచ్చి శాస్త్రిని లేపి టిక్కెట్టు అడిగే సమయానికి ఆయన పక్క మనిషి మీదికి ఒరిగి నిద్రపోతున్నాడు.

శాస్త్రి పెట్టెకోసం తడువుకున్నాడు. పెట్టె కనబడలేదు. శాస్త్రి డబ్బూ, టిక్కెట్లూ, అందులోనే ఉన్నాయి. ట్రంకుపెట్టెతో బాటూ రెండు పక్కచుట్టల్లో ఒకటీ, మరచెంబూ, బుట్టా, రెండు చేతిసంచులూ కూడా పోయాయి.

శాస్త్రి ఎవరి నడుగుతాడు? దాదాపు పెట్టెలో వాళ్ళంతా నిద్రపోతున్నారు. తన సామానంతా పోయిందని శాస్త్రి టిక్కెట్టు కలెక్టరుకు విన్నవించుకున్నాడు.

టిక్కెట్టు కలెక్టరు ఏ స్టేషన్లో పోయిందని అడిగాడు. ఇది చాలా దయారహితమైన ప్రశ్న. కానీ శాస్త్రి తనకు తెలీదని ఒప్పుకోక తప్పిందికాదు. టిక్కెట్టు కలెక్టరు ఇంకా చాలా ప్రశ్నలు వేశాడు. ఎక్కణ్ణుంచి వస్తున్నారు? ఎక్కడికి పోతున్నారు? ఏ క్లాసు టిక్కెట్లు కొన్నారు? టిక్కెట్ల నంబర్లేమిటి? ఎంత ఖరీదైనాయి? మీ పేరేమిటి? అసలు ఏ దేశం?

ఈ ప్రశ్నలన్నింటికీ శాస్త్రి తెలిసినంతవరకు సమాధానాలు చెప్పాడు.

సామాను పోవటం కాదుగాని శాస్త్రి చాలా చిక్కుల్లో పడ్డాడు. మెల్లిగా రైలు పెట్టెలో వాళ్ళంతా లేచారు. ఒక్కొక్కరే శాస్త్రిని అనేక రకాల ప్రశ్నలు వెయ్యసాగారు. అందరూ ఇంగ్లీషు భాష మాట్లాడలేదు. కొందరు హిందీ, ఒకరిద్దరు మార్వాడీ కూడా మాట్లాడారు.

పక్కస్టేషనులో గార్డు వచ్చాడు. ఏవో రాసుకున్నాడు.

'బనారస్‌లో ఎక్కడ దిగుతారు? సిటీలోనా, కాంటోన్మెంటులోనా?'

శాస్త్రికి సరిగా జ్ఞాపకం లేదు. ఎక్కడో దిగాలని చెప్పాడు. రెండూ విన్న పేర్లే. టిక్కెట్టు మీద ఏమున్నదో కూడా సరిగా చూడలేదు. చిక్కేమిటంటే ఎవరో తెలుగాయన కనపడి హౌరాస్టేషన్‌లో ఆ టిక్కెట్లు తెచ్చిపెట్టాడు. ఆయన చిల్లర సరిగా ఇచ్చిందీ, లేందీ చూసుకోవటానికైనా వీల్లేనంత హడావిడి అయిపోయింది.

శాస్త్రి ఏ ఉద్దేశంతో వెళుతున్నదీ తెలుసుకుని గార్డు బెనారస్ కాంటోన్మెంటులో దిగమన్నాడు. స్టేషను మాస్టరుకు టెలిగ్రాం ఇప్పిస్తానన్నాడు.

3

తెల్లవారింది. శాస్త్రి పెళ్ళాం శోకాలు పెట్టింది. ఏ వేళ బయలుదేరామోనన్నది. ఎవరి మొహం చూశామో నన్నది.

'పోనీలే, పోయిందంతా కలిపితే రెండు వందలు చెయ్యదూ' అన్నాడు శాస్త్రి. ఇంటి దగ్గిర బయల్దేరింది లగాయతు ఆయన ప్రతి ఊరికీ టెలిగ్రాం మనియార్డరు తెప్పించుకుంటున్నాడు గాని ప్రయాణ ఖర్చంతా దగ్గిర ఉంచుకోవడం లేదు.

కాని ఇతర కష్టాల గురించి ఆయన ఆలోచించలేదు. మొట్ట మొదట మొహం కడుక్కోవటం దగ్గరే కష్టాలు ఆరంభమయాయి. పళ్ళపొడి పోయిన సంచీలో ఉండిపోయింది.

బండి కాశీ చేరటానికి ఏ పదో అవుతుంది. బేడా పెట్టి రెండు పూరీలూ కూరా తిందామంటే జేబులో బేడా లేదు.

చంటిపిల్లకు పోతపాలు. అది లేవగానే పాలడుగుతుంది.

ఇవన్నీ ఒక్కటొక్కటే శాస్త్రికి జ్ఞాపకం రాసాగాయి.

తీరా కాశీ స్టేషను చేరగానే కూలివాళ్ళచేత సామాను దింపించాల్సి వస్తుంది.

వాళ్ళకేమివ్వను? నా డబ్బు పోయిందంటే వాళ్ళూరు కుంటారా? అనుకున్నాడు శాస్త్రి. ఈ కష్టం గురించి ఆలోచిస్తూండగానే తనకు దించే సామాను ఒక పరుపు చుట్టేనని జ్ఞాపకం వచ్చి గుండె గుభేలు మన్నది.

'ఆఁ ఏముంది? కాశీలో దిగిన మరుక్షణం అర్జెంటు వైరిచ్చి సొమ్ము తెప్పిస్తాను' అనుకుని మనసును స్వస్థ పరచుకున్నాడు శాస్త్రి.

ఎందుచేతనో రైలు ఒక చిన్న స్టేషనులో ఆగి మరికదలలేదు. అది మామూలుగా ఈ రైలు ఆగే స్టేషను కాదు. ఏమయిందంటే ఏమయిందని అందరూ ఒకరినొకరు చాలా సేపు అడుగుకున్నాక, అవతలి స్టేషనులో లైనుకడ్డంగా గూడ్సు పెట్టెలు రెండు అంతకు మునుపే పడిపోయినట్టు తెలిసింది.

గంట గడిచింది. రెండు గంటలు గడిచాయి. చంటిపిల్ల లేచింది. పాలకేడుపు లంకించుకుంది. ఎందుకు పిల్ల ఏడుస్తుందని అందరూ అడిగారు. పాలకేడుస్తున్నదంటే, 'అయ్యో, పాపం' అని ఊరుకున్నారు.

శాస్త్రి పెళ్ళాం ఆరాటం చెప్పడానికి వీలులేదు. ఇంత సంపదా ఉండి తన కూతురికి గుక్కెడు పాలు కరువై, దేశంగాని దేశంలో ఆకలికి రోదించే గతి సంప్రాప్తమవుతుందని ఆ యిల్లాలు కలలోకూడా అనుకోలేదు. మానవజాతి పుట్టిన తరువాత చంటిపిల్లకు పాలు లేక ఏడవటమనేది మొట్టమొదటిసారి తన బిడ్డకే సంప్రాప్తమయిందనుకున్నది.

చన్ను కుడిపింది. కాని తన దగ్గర పాలులేవు. పిల్ల ఒక్క క్షణం నోరు మూసిందేగాని మరింత గుక్కపట్టి మళ్ళా ఏడుపు లంకించుకుంది.

'అట్లా చూస్తూ కూచుంటా రేమండీ పోయి ఎవరన్నా చుక్క పాలిస్తారేమో అడగండి!' అన్నది శాస్త్రి భార్య.

శాస్త్రి ఎవరి నడుగుతాడు? తన స్నేహితుడయిన గార్డునడిగాడు. గార్డుమాత్రం ఏం చెయ్యగలడు? స్టేషను మాస్టర్నడిగాడు. స్టేషను మాస్టరు ఇంటికి కబురుచేసి పాలు తెప్పిస్తానన్నాడు.

'పాలు తెప్పించి ఏంలాభం? పిల్ల కొమ్ముచెంబూ, రబ్బరు పీకా లేందే తాగలేదు' అన్నది శాస్త్రి భార్య. అవి రెండూ ఇంకో సంచీతోబాటు పోయాయి.

'ఏదో ఒకటి చెయ్యాలి. ఇంటో అమరినట్టు అన్నీ అమరుతాయా' అన్నాడు శాస్త్రి.

స్టేషను మాస్టరు పాలు తెప్పించాడు. మట్టిపిడతలో పాలు వచ్చాయి. పాలనిండా ఏదో సన్నని బొచ్చులాటిది తేలుతున్నది.

మట్టిపిడత నోటి కందిస్తే పిల్ల తాగలేక కొరబోయి ఏడిచింది.

ఈ సమయంలో ఒక నల్లటి మనిషి తోసుకుని ముందుకువచ్చి హిందీలో 'ఇట్లాతే బిడ్డను' అన్నది. శాస్త్రి భార్య అర్థంకాక చూస్తూంటే ఆ మనిషి శాస్త్రి భార్య దగ్గర్నుంచి బిడ్డను లాక్కుని ఒక పక్కగా తీసుకుపోయి పాలివ్వసాగింది.

శాస్త్రి కూతురు కాళ్ళూ చేతులూ ఆడిస్తూ ఆకలిమీద రెండు పక్కలా పాలు పీల్చేసింది.

ఇతరులతో పని ఉన్నప్పుడు ఎంత అలగా మనుష్యులనైనా ఆకాశాని కెత్తటం అలవాటయిన శాస్త్రి భార్య దాన్ని తెలుగులో తెగ ఉబ్బెయ్యసాగింది. కానీ దానికి ఆవిడమాట ఒక్కటీ అర్థం కాలేదు.

'ఆ మనిషికొక అణో, బేడో ఇవ్వండి సంతోషిస్తుంది. చాలా బీదమనిషి' అన్నాడు స్టేషను మాస్టరు, ఇంగ్లీషు బలవంతాన మాట్లాడుతూ.

'నా దగ్గిర కాణీ లేదు. నా సామానంతా ఎత్తుకు పోయినారు. టిక్కెట్లు కూడా పోయాయి' అని శాస్త్రి బీద అరుపులు అరిచాడు.

స్టేషను మాస్టరే తన జేబులోనుంచి ఒక అణా తీసి పాలిచ్చిన మనిషి కిచ్చాడు.

4

శాస్త్రి కాశీచేరే సమయానికి రెండయింది. తనకూ పెళ్ళానికీ పిల్లకూ ఆకళ్ళు దహించుకుపోతున్నాయి. పిల్లపోరు పెట్టి ఏడుస్తున్నది. ఎప్పుడో తొమ్మిదిన్నరకు తాగిన పాలు, అయితేనేం? తెలుగు మాట్లాడే పండా ఒకడు రైలులో తగిలాడు. తన వెంటవస్తే

అన్ని ఏర్పాట్లూ చేయిస్తానన్నాడు. చేశాడు కూడానూ. ఆరోజు సాయంకాలం మూడింటికి అర్జంటు టెలిగ్రామిస్తే మర్నాడు పదింటికల్లా రెండువందల రూపాయలు వచ్చేశాయి. కష్టాలు ఎల్లకాలమూ ఉంటాయా – అవతల ఇంత ఉన్నవాళ్ళకి?

మొదటి ముద్రణ: తెలుగు స్వతంత్ర, 4 ఆగస్ట్ 1950